

Matekovits György

Gondolkodom, és akkor mi van?

Saját bőrömön érezhettem, hogy hatványozott nehézséggel kerül szembe a kisebbségi orvos kettős nyelvi otthonossága. Ez egy olyan gondhalmaz, amellyel vajmi keveset foglalkozunk. Az oktató-praktizáló orvosnak az állam nyelvén vagy angolul „illik” szakdolgozatokat megjelentetni, de magyar betegeivel szabatosan meg kell értetnie magát. Ha az orvos tökéletesen ismeri is anyanyelvét, a betegek jelentős kategóriájának kötelezőszerűen „le kell fordítania” a mondanivalót, nemegyszer nyelvidegen szavakat kell használnia, a jobb, tökéletesebb megértés érdekében. Szomorú tapasztalat, hogy a magyar anyanyelvű orvosok, rendszerint azok, akik románul végezték az egyetemet, nem ismerik kellő pontossággal a szakkifejezések magyar megfelelőjét.

Sokéves oktatói gyakorlatom egyik axiomatikus kihívása a magyar egyetemisták és fiatal orvosok nyelvi korlátainak pallérozása lett. 1990-ben, első nekibuzdulásomban azt hittem, hogy fel kéne hívni a magyar civilszféra figyelmét az anyanyelvi orvosi szaktovábbképzés igényére és fontosságára. Csakhamar rádöbentem, hogy Erdélyben, a magyar polgári világnak egészen mások a prioritásai.

Olyan közegben élni, tanulni majd tanítani, ahol a nemzeti többség nyelvén kényszerül az ember érvényesülni, az édesanyától imádkozni, álmodni és számolni megtanult beszédén megmaradni csak Széchenyi gondolatával lehet, miszerint: „jó magyarnak lenni igen nehéz, de nem lehetetlen”.

Amikor a szülőföld nem egyezik a hazával, és a kettős nyelvi környezetbe kényszerült orvos nap mint nap külön erőfeszítéssel próbál magyarként kitartani, akkor egy nagyvonalú és nemes gesztus segít rátalálni az anyaországra, és érezteti azt a semmivel sem összehasonlítható csodát, hogy magához ölel a nemzet. Az egyszerűsített honosítás lelki tartalmát csak az éli meg igazán, akinek születése pillanatában áttolták a határokat a feje felett. Akinek a szülei sottogva mesélték, hogy az aradi villamoson ki volt írva a 30-as évek végén, hogy „beszélj románul!”.

„Aki nem közöl, az nem is létezik” – tartja a belső iratlan szabály. A marosvásárhelyi Orvostudományi és Gyógyszerészeti Kétnyelvű Egyetemen 1955-ben beindult egy szaklap, Orvosi Szemle címen, a román Revista Medicalával párhuzamosan. Az I. évfolyam 3 számmal jelent meg. A magyar nyelven megjelenő orvosi szaklap oldalain az egyetem legkiválóbb professzorai írtak, és közölték legújabb kutatási eredményeiket, az európai vérkeringésbe kerülés előtt. Mert itt publikálni több volt, mint közleményszaporítás. A csak azért is magyar-

nak megmaradni, gondolkodni, az értelmiségi létet megélni és bizonyítani, mint alapvető igénynek, ez egy lehetősége volt.

A legkeményebb nacionalista és magyarfaló időkben a két lapot 1975-ben összevonták, a 21. évfolyammal kezdődően (1–2. szám). A kétnyelvű cikkek mellett megjelentek francia, német és angol közlemények is. Ám a magyar szakdolgozatok végig a folyóirat gerincét alkották egészen a közelmúltig. Horribile dictu: 2009-től, azaz 55. évfolyamtól, az egy szál szaklap már csak angolul jelenik meg. Így múlik el a világ dicsősége.

Az elmúlt esztendőben, tavasz táján, a temesvári Orvostudományi és Gyógyszerészeti Egyetem vezetősége meghívott egy neves magyar orvosprofesszort. Előadásának témája, egy új, igen korszerű, komplikált, sebészi mikroszkóp gyakorlati bemutatása volt. Az előadó hosszú éveket töltött az Államokban, mondandóját angol nyelven tartotta, 22 fiatal orvos előtt. Frappáns poénjait és rendkívül magas színvonalú előadását mindenki értette, sőt a feltett kérdések és a kialakult párbeszéd bizonyította, hogy a hallgatóság felfogta és el is sajátította a módszer apró részleteit is.

Pár hónap múlva meghívást kaptam a SOTE egyik konferenciájára, ahol a temesvári vendégprofesszor hazai, azaz magyar hallgatóság előtt tartotta meg ugyanazt az előadást, anyanyelvünkön. Az első angol kifejezésnél megdöbentem, és lázasan kezdem keresgélni az agyamban a magyar megfelelőt. De a többórás szakrendezvény folyt tovább, és a végére több száz angol kifejezést jegyeztem fel a kisokosba – ez az a jegyzetfüzet, ahova megszállottként, a magyarításra váró szakszavakat jelölöm be –, amikor rájöttem, hogy az egyébként igen színvonalas előadás során, ezen a rendezvényen is, a magyar nyelv szerepe kizárólag az összekötő szövegre korlátozódott. Az igazsághoz tartozik, hogy nap mint nap új és új fogalmak jelennek meg, főképpen angol nyelven, és a megfelelő magyar szakszavak „előállítására” jószerint lehetetlen. Biztosra veszem, hogy tisztelt kollégáim nem egyszer találkoztak már ezzel a jelenséggel, sőt azt is merem állítani, hogy az esztendők múltával mind rendszeresebben, gyakrabban. Volt időszak, amikor marosvásárhelyi, szó ami szó, idősebb kollégáimmal vitatkoztunk, beszélgettünk az agresszív elangolosodásról, anyanyelvi szakszavaink kikopásáról, elfelejtődéséről és arról a csodálatos szókinccsvilágról, amelyet Várad Lencsés György, Pápai Páriz és számos orvostudor testált reánk. Mivel okos, kézzelfogható, értelmes megoldást nem lertünk, generációs konfliktusként könyveltük el, és lemondóan legyintettünk.